Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1944-03-05, iš Štuthofo – į Vilnių

Lager Stutthof, d. 5 März 1944

Prof. Dr. Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI
Deutschland

Lager Stutthof, d. 5 März 1944

Vanduk, Rūpintojėle miela mano! Dein letzter Brief war so kummervoll u. heute kam keiner. Was ist los mit Euch? Wie geht es Dalia – ist sie noch krank? Oder irgendwelcher Unglück passiert? Es ist schwer heute Dir ein Brief zu schreiben. Der Inhalt meines Briefes ist begrenzt, – wieso werde ich Dir wiederholen schon trafaretisch gewordenen Phrasen über mein Sehnsucht, mein Heimatweh, fast meine Lagerpsychose, u. sinnlosen Häftlingsdasein?! Vanduk, ich weiss genau, ich verstehe den Stand deines Geistes, – ich fühle, was für ein heroischen Kampf mit dem Leben Du aushalten musst! Leider, – mein Weh! – ich kann Dir nicht helfen! Nach 10 Tage wird es schon ein Jahr sein, als dieser Blödsinn auf unseren Kopf herunter gerutscht ist, – vielleicht für die Ordnung der Dinge wurde es notwendig. Deine Leiden, Vanduk, dein Aufopferung werden nicht umsonst gebrachten bleiben. Ich denke oft an unseren Verwandten, denen haben die Bolschewiken so gewissenlos nach russischen Lager aus unserem Vaterlande weggeschleppt. Das Leben ist uns schon viel schuldig geblieben. Beneide ich nicht der uralten Tante Mykolas auch wie den Vögeln des Spätherbstes. Ich weiss nicht, Vanduk, ob werde ich können zum unserem Jubiläum – 20 März – zurück zu kehren. Wenn werde ich noch hier sein, werde ich diesen Tag feierlich besingen, – dein Mut, deine Name, die Grösse deines Geistes verewigen. Werde ich zusammen mit Dir – in Dir leben u. singen. Sowieso, der Tag unserer Wiedersehung ist schon nah. Ich werde kehren zu Euch mit grosser Lebenserfahrung, – ich habe den Sinn der Neuordnung kennen gelernt. In voriger Woche kam deine Sendung No 10 u. gestern ein Brief von Bruder Juozas. Juozas ist sehr gut für mich, doch sein Brief ist nicht Deiner. Bedanke ihn u. Bruder Kazys für ihren Sorgen. Gestern – d. 4 März – war unserer Wilnaer Feiertag – berühmte Kaziukas, – u. heute es riecht noch mehr an Frühling. Die Sonne scheint, die Sonne erwärmt sogar allen stinkenden Erdlöcher der Totenreich, der frische Wind kommt und singt mir über die Wonne der freien Welt. Es ist doch Frühling – zum Hundert Teufeln! Heute ich höre gänzlich klar, wie die Lerchen singen in meinem Vaterlande. Wenn könnte ich ein Brief in userer unvergleichbarer litauischer Sprache schreiben, – es wäre kein Brief – es wäre ein mutiger Gedicht – über den Frühling, über die freien Welt, über die Grösse deines Geistes. Manchmal scheint es mir, dass ich stehe jenseits der Welt, wie auf einen hohen hohen Gipfel, woher kann man sehr weit sehen – in die Ferne [1r] // u. Tiefe der Ewigkeit – der Gegenwart u. Zukunft. Die Schwelle zwischen Tod u. Leben habe ich überwunden, ich habe in die Augen der Ewigkeit geschaut. Vanduk, wie möchte ich Dich trösten, Dir behilflich zu sein! Ich hoffe an die baldige Wiedersehen. Sehr schade nur, dass in der Natur der Menschen es liegt: alles Vernünftiges u. gutes zu spät zu machen. Du hast so viel erlebt u. erlitten… Sei, Vanduk, stark u. mutig, schütze unseren armen Daliukas, – na, ja, weiter kann ich nicht schreiben. Küsse Daliuką. Mein Gott, wie warte ich auf dein Brief! Küsse, umarme, drücke an die Brust junge Köpfchen Daliuko!

Sei gesegnet, Vanduk, mano miela, mano mylima, Rūpintojėle mano!

Dein Bal [1v] //

_____

Prof. dr. Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas
Vokietija

Stutthofas, 1944 [m.] kovo 5 d.

Vanduk, Rūpintojėle miela mano! Tavo paskutinis laiškas buvo toks liūdnas, o šiandien išvis neatėjo. Kas Jums atsitiko? Kaip sekasi Daliai – ar ji dar serga? Ar įvyko kokia nelaimė? Šiandien sunku rašyti Tau laišką. Mano laiško turinys ribotas, – kaip aš Tau kartosiu jau trafaretiškomis tapusias frazes apie savo ilgesį, nostalgiją, beveik konclagerio psichozę ir beprasmišką kalinio būtį?! Vanduk, aš tiksliai žinau, aš suprantu tavo dvasios būseną, – aš jaučiu, kokią didvyrišką kovą su gyvenimu Tu turi iškęsti! Deja, – varge mano! – aš negaliu Tau niekuo padėti! Po 10 dienų bus jau metai, kai ši beprotybė užgriuvo ant mūsų galvų, – galbūt tai buvo neišvengiama. Tavo kančios, Vanduk, Tavo pasiaukojimas nenueis veltui. Dažnai galvoju apie artimuosius, kuriuos bolševikai taip nesąžiningai ištrėmė iš mūsų Tėvynės į rusiškus lagerius. Gyvenimas mums liko jau daug ką skolingas. Nepavydžiu pasenusiai tetai Mykolui [1], kaip ir vėlyvojo rudens paukščiams [2]. Nežinau, Vanduk, ar galėsiu sugrįžti mūsų sukakčiai – kovo 20 d. [3] Jei aš dar būsiu čia, iškilmingai apdainuosiu šią dieną, – įamžinsiu tavo drąsą, tavo vardą, tavo sielos didybę. Būsiu kartu su Tavim – Tavyje gyvensiu ir dainuosiu. Vis tiek mūsų susitikimo diena jau nebetoli. Aš grįšiu pas Jus su didesne gyvenimo patirtimi, – supratau naujos tvarkos prasmę. Praeitą savaitę atėjo tavo siuntinys nr. 10 [4] ir vakar laiškas nuo brolio Juozo [5]. Juozas man labai geras, bet jo laiškas – ne Tavo. Padėkok jam ir broliui Kaziui už jų rūpesčius. Vakar – kovo 4 d. – buvo mūsų Vilniaus šventė – garsusis Kaziukas, – o šiandien dar labiau kvepia pavasariu. Saulė šviečia, saulė sušildo net visas dvokiančias mirusiųjų viešpatijos olas, dvelkia gaivus vėjas ir dainuoja man apie laisvo pasaulio palaimą. Juk pavasaris – po šimts velnių! Šiandien aš visai aiškiai girdžiu, kaip čirena vieversėliai mano Tėvynėje. Jeigu galėčiau parašyti laišką mūsų neprilygstama lietuvių kalba, – tai būtų ne laiškas, tai būtų drąsus eilėraštis – apie pavasarį, apie laisvąjį pasaulį, apie Tavo dvasios didybę. Kartais man atrodo, kad aš stoviu anapus pasaulio, tartum aukštoje aukštoje viršūnėje, nuo kurios labai toli matyti – [1r] // į amžinybės – dabarties ir ateities tolį ir gylį. Aš peržengiau mirties ir gyvybės slenkstį, pažvelgiau amžinybei į akis. Vanduk, kaip norėčiau Tave paguosti, Tau padėti! Tikiuosi, kad greitai pasimatysime. Tik labai gaila, kad tokia jau žmonių prigimtis: visa, kas protinga ir gera, jie daro per vėlai. Tu tiek daug pergyvenai ir iškentėjai… Būk, Vanduk, stipri ir drąsi, saugok mūsų vargšą Daliuką, – na, toliau aš nebegaliu rašyti. Pabučiuok Daliuką. Dieve mano, kaip aš laukiu tavo laiško! Pabučiuok, apkabink, priglausk prie krūtinės jauną Daliuko galvelę!

Būk palaiminta, Vanduk, mano miela, mano mylima, Rūpintojėle mano!

Tavo Bal [1v] //

KOMENTARAI

[1] „Mykolui – Biržiškai“ (Vandos Sruogienės pastaba).
Mykolas Biržiška, 1940–1944 m. VU rektorius.

[2] „Jonas Paukštys, darbo tarėjas prie vokiečių, atrodo, kad dėl jo kaltės Stutthofo kaliniai nebuvo išleisti 1944 m. Kalėdoms“ (Vandos Sruogienės pastaba).
Jonas Paukštys, 1941–1944 m. darbo ir socialinės apsaugos generalinis tarėjas.

[3] „Mūsų vedybų“ (Vandos Sruogienės pastaba).
Minima dvidešimties metų santuokos sukaktis (Balio Sruogos ir Vandos Daugirdaitės vestuvės įvyko Viekšniuose 1924-03-22).

[4] 1944 m. vasario 10 d. Vanda Sruogienė išsiuntė 2 kl[g.] siuntinį Nr. 10 („Sviesto 250 gr., duonos 1,500 [gr.], 4 cigarai iš Maciūno, 2 sąsiuvinėliai papir[osinio] popieriaus“) („Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1370, l. 3v).

[5] Balio Sruogos brolių Juozapo ir Kazimiero laiškai, siųsti į Štuthofą, neišliko. Jų siuntiniai Baliui Sruogai į Vandos Sruogienės sudarytą siuntinių į Štuthofą sąrašą nepateko (žr. „Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, in: „Balys Sruoga, „Biografija, 1943–1945, Stutthof“, in: BLKMČ BS).